DR. KACZIÁNY GÉZA

A zsidók

az 1848/9-iki *szabadságharcban*

Bernstein rabbi történeti hazugságai

Különlenyomat :
»Magyar Szemle« 1899.
27. és 28. szám

ELÕSZÓ
a második kiadáshoz

Kacziány Géza, K. Nándor törvényszéki bíró fia (Arad, 1856, Bp.1939) a századforduló egyik legerőteljesebb politikai közíró egyénisége volt. Magyar-német filozófia szakos tanár volt, majd később jogi doktorátust is szerzett, de 23 éves korában már a Pesti Hírlap helyettes szerkesztője lett, majd 2 év múlva a Bp-i Hírlapé. Volt Aradon újságíró, és egy pozsonyi német lapnál is. Petőfi 130 versét fordította le németre! A pesti református gimnáziumban lett némettanár, de állandóan írt a budapesti lapokba. Ősköltészetünk c. tanulmánya az Irodalomtörténeti Közleményekben jelent meg.

Egyre inkáb a Függetlenségi Párthoz közelálló lapokba írt : Egyetértés, Hazánk, Magyarország. A századfordulón könyvet írt Petőfiről, elbeszélései, versei, fordításai jelentek meg. 1903-1904-ben Angliában élt, majd 1909-1912-ig az USÁ-ban lett presbiteriánus lelkész. 1915-ben megírta ezt a könyvét Görgeiről, s aug. 13.-i dátummal Csucsáról a következő levelet kapta Adytól: „Igen tisztelt Uram! Meg kell Önnek írnom, hogy Görgei tanulmánya a kevés közül az a sok, ami a magamfajta magyarnak ma az életet kibírni segít. Még jó barátaim közül is sokan lépre mentek, lépjére annak a karriercsináló bécs-európai iskolának, mely az igazi kulturális magyar elvévé Görgei nagyságának vallását tette."

Kacziány könyvet írt az 1848-as memoár-irodalomról, a 48-49-es vértanúkról, majd újabb, kiegészítő munkát "diktátorunkról": Görgeiről 2.könyvem. 1918-22-ig a Pedagógiai Könyvtár vezetője lett. 1924-ben elkobozták Az utolsó koronás Habsburg c. tanulmányát. Tagja lett a Habsburg-ellenes Ligának. 77 éves korában, 1933-ban, pár történész barátjával megalakítja a Hamisítatlan Magyar Történetírás bizottságát, s első füzetként az ő István nádor-a jelenik meg. Majd később megírja a Széchenyi meggyilkoltatását.

Érdemes a bizottság előszavából idézni - ma is időszerű: „Megmételyezi a köztudatot a „történelmi átértékelés". Mindazt, ami századok óta tiszteletünk tárgya volt, sárbatapossák, és amit minden keresztény magyar elítélt, azt ma dicsőitik. Mi kevesen arra egyesültünk, hogy az „átértékelőkkel" szemben védelmére keljünk a történelmi igazságnak, mégpedig pártatlanul. A szerkesztőbizottság lángoló hazafisága nem teszi őket elfogultakká. A kimagasló hazafiak emléke iránt a haza minden gyermeke tisztelettel viseltessék!"

Ehhez csak egy sóhajtással járulok hozzá: Úgy legyen!!

És erről a Kacziányról írta Hermann Róbert hadtörténész a Magyar Napló 1997. márciusi számában: „a szakmai tekintetben alighanem alulmúlhatatlan Kacziány Géza. "!! Igaz, hogy ő Mészáros Lázár tábornokra is azt írta: „ a vén csatavesztő" ... Döntsék el Önök Kacziány értékét!

Budapest, 1998, november 4-én

Kéri Edit

Kéri Edit

ZIMÁNDY IGNÁC.

A zsidók a szabadságharcban.

A legnagyobb s legnevetségesebb **„lári-fári"** ama zsidó perfidia, ámitás és hazugság, mely szerint ők — — ők — a nagy hősök az 1848/9-iki magyar forradalomban (vulgó „szabadságharc"-ban) jelentékeny részt vettek! Ezt a nevetséges **„lári-fárit"** alaposan cáfolja a „Magyar Szemle" 1899. 27. és 28. száma.

Valami Bernstein rabbi egy könyvben ugyancsak kicifrázza a zsidók honvédeskedését 1848/49-ben, s hősöket farag belőlük, kik mesébe való vitézséggel ejtették bámulatba a világot.

Bernstein rabbi történeti tévedéseit, melyekkel a zsidókat heroizálja, értékére szállitja le Kaciány Géza, az imént emlitett *Magyar Szemle* cimü kitünő keresztény szépirodalmi és kritikai lapban.

Megdönthetlen cáfolatát itt adjuk:

„*A forradalom és a zsidók.* Vázlat az 1848/49-iki szabadságharc történetéből. Minden forradalmi mozgalomban eddig a zsidók tevékeny részt vettek, különösen mint agitátorok, agent provokatőrök, részben mint vezérek addig, a mig véres összeütközésekre nem került a dolog. Ekkor legnagyobb részük ott hagyta a szabadságharc ügyét s igen csekély százalék szokta közülök életét kockára tenni. Hogy eddigelé a szabadsági mozgalmakhoz oly lelkesen csatlakoztak, annak meg volt a maga oka: 1848 előtt a zsidó sehol egyenjogusitva nem volt, minden mozgalomtól tehát első sorban azt várta, hogy a politikai jogokat megnyeri, felekezete bevett vallássá lesz, ő maga kiszabadul a ghettókból és megszabadul a türelmi adóktól és más, őtet nyomasztó tehertől. Ezért látjuk az agitátorok között első vonalban a zsidókat, a fenálló rendszer ellen is, holott vallásuk törvényei ép az ellenkezőt parancsolják nekik s békés foglalkozásuk távol áll a zavargásért való rajongástól.

A felsőség iránt való engedelmesség és minden, még oly esztelen parancsnak hódolni, ha az az uralkodótól vagy annak hatóságaitól származik, vallásos parancsa a zsidó fajnak. Az ó-testamentumban különösen a Salamonnak tulajdonitott Példabeszédek tükrözik vissza e világnézletet legerősebben. „Féljed az Urat, fiam és a királyt (Péld. XXIV. 21.), az ő boszankodása a halál követe, a király arcának vidámsága, élet; és az ő kegyelmessége, mint az üditő eső. (XVI. 14. 15.) Ne lépj föl dicsvágygyal a király előtt és ne állj a főemberek helyén“ (XXV. 6.)

Igen gyakran kifejezi az ó-testamentum azon nézetet, hogy a királyok ugyan csapást képeznek e földön, de ezt Isten adja ránk. (XXVIII. 2.) Istent se tartja igazságosnak, hát még a királyt, de alázatosan tűri, a mit rámért. E részben Jób tesz bizonyságot faja filozófiájáról, midőn igy szól az őt csapásokkal sujtó Istenhez: „Te hatalmas vagy, én pedig igazságos.“

A világtörténelem bizonysága szerint, a hol a zsidó mint rabszolga élt, mindig leghatalmasabb támasza volt a zsarnokságnak. Elég itt József példájára hivatkoznunk, kinek eszméje volt a képzelhető legfeketébb rabszolgaság, mit a világtörténelem eddig felmutatott. Ép ezért minden szabadságharc kezdetén kétirányu működést látunk ott, a hol a zsidóság számban tekintélyesen van képviselve: a köznép zsidóüldözésekkel kezdi a szabadságot, mig az értelmiség ugyanakkor a zsidóság egyenjogusitását sürgeti. Amaz bennük a közvetlenül elnyomókat, ez az elnyomottakat látja. Viszont a zsidók minden szabadság-mozgalomban legelőbb saját sorsuk javitását akarják keresztül vinni s e föltétellel csatlakoznak az uj ügyhöz. Igaz, hogy ekkor is szórványosan; a tömeg marad a régi kényelmes mederben, évezredes tapasztalata bizonyitván be, hogy minden még oly sikerült szabadságharc után nagyobb elnyomatás következik.

Európában legalább ez a mai napig még mindig igy volt.

A tömeg tehát sohase vett részt a nagy mozgalmakban. Az 1848. februáriusi forradalomban a zsidóság elenyésző csekély szerepet játszott. Bécsben alig mondhatunk több nevet, mint dr. Fischofét, ki a márciusi napokban vezér lett volna, Budapesten pedig Bernstein Béla rabbi hivatkozott könyvében, március 15-éről nem tud több hőst kimutatni, mint Horn E. Antal tizenhároméves zsidófiut, ki szintén részt vett Táncsics kiszabaditásában. Dr. Jókai Mór, ki az előszóban azon meglepő vallomást teszi, hogy a Bernstein könyvében előforduló adatok valódiak, ezentul bizonnyára odaveszi márciusi legendái közé Petőfi, Irinyi, Vasvári és a többi elhunyt és elhullt mellé a kis Horn-gyereket is, ki „odaözönlött a Trattner-féle nyomda elé, hallotta Petőfitől a Talpra magyar szavalását, Vasvári, Irányi (?) stb. szónoklatát. Ő is részt vett a Táncsicsot kiszabadító menetben a budai várban, hol a szabaditás műve oly fényesen sikerült.“ Bizonyára csak azért sikerült oly fényesen, mert a tizenhárom éves kis Horn-gyerek is ott volt. Hej, ha ott nem lett volna, Táncsics tán még ma is raboskodnék.

Ellentétben Jókai szolgálatkész tanubizonyságával, hogy a Bernstein könyvében foglalt „nagyszámu adatok“ mind valódiak, leszek bátor alább kimutatni, hogy az ily hirtelen való bizonyságtétel nagy könnyelmüségre vall. Mert egyrészt az adatok teljességgel nem valódiak, másrészt a szerző kissé járatlan oly dolgokban, melyeket a forradalomról

iró embernek okvetlenül tudnia kellene. Igy pl. fennebb már láttuk, hogy ő Irányit szerepelteti a muzeum előtt Irinyi helyett, a mely kis baklövés azonban elnézhető. Hasonló az a furcsa szokása is, hogy minden rabbit vagy ex-bochert doktor-cimmel illet, kik pedig soha semmiféle tudomány-egyetem előtt tudori szigorlatot nem tettek.

De nem valódiak Bernstein ur adatai abban az értelemben sem, hogy jórészük megbizhatlan magánértesülés, oly egyénektől származván, kiknek állitásához sok szó fér. Más részük idegen munkákból kritika nélkül átvett adat, azon alapelvből indulva ki, hogy nyomtatva van, tehát igaz. Az u. n. magánértesüléseknek ékes példáját látjuk a 156. lapon, a hol egy aradi „nyug. főhadnagy“ ad értesitést három vitéz hitsorsosáról, a kik ekkor meg ekkor vitézkedtek és „arany éremmel lettek kitüntetve.“ Azonban ez a „nyug. főhadnagy ur“, ki bizonyságot tesz társairól, sohase volt se „nyug.“, se „főhadnagy“, a mint azt 1887-ben, aradi lapszerkesztő korombban Cs. M. százados-hadbiró barátommal a magát volt honvéd-főhadnagynak mondott ügynöknek szemére is lobbantottuk. Tényleg hiába is keresnők kineveztetését a hivatalos Közlönyben, ily név ott nem fordul elő.

Általában kevés szerencséje van szerzőnek a zsidó vallásu honvédtisztek kimutatásával. Nem mintha nem lett volna a honvédtisztek között zsidó vallásu is, de azért, mert igen kevés oly egyén neve

fordul elő okmányilag a kinevezések között, kiket ő volt honvédtiszteknek állit. Mert az, hogy az illető ur magát volt honvédtisztnek mondja, ez nem elég az üdvösségre. A „marsalai ezer"-ségre is 25,000-en jelentkeztek Olaszországban, pedig ennek az 1063 egyénnek neve a hivatalos lajstrom alapján pontosan meg van állapitva s többek között a Türr-féle XIV. hadosztály történetéről szóló munkában is meg van. Honvédtiszt is hovatovább mind több lesz, dacára annak, hogy mindennap meghal egy-kettő. Bizonyára még a jövő század közepén is lesznek „névtelen félistenek", kik végig harcolták a 49-et. Tehát ha akár keresztény, akár zsidó magát ma volt honvédnek adja ki, sőt ha az 1867/8-ban megalakult honvédegyletek igazolványt adnak is neki, vagy Mikár Zsigmond ur fel is vette őket utólag a volt honvédek közé, abból még mindig nem következik, hogy az tényleg honvéd volt. Még a honvéd-menházban is vannak oly egyének, kik 1848/9-ben alig voltak 6—8 éves gyerekek s ma mindössze hatvan évesek és mégis ott tartatják magukat e cimen.

Sajátságos véletlen az, hogy a szerző által fölemlitett volt honvédtiszteknek alig 10 százaléka fordul elő a Közlönyben a kinevezések között. Némelyik — szerző és megbizható magánértesülései szerint — őrnagyságra is felviszi és se mint hadnagy, se mint főhadnagy, se mint al- vagy főszázados, sem mint őrnagy nem fordul elő a Közlönyben. Igaz, hogy a Közlönyben hiányosan fordulnak elő a kinevezések, rendetlenség is volt akkor, de hogy épen csak a zsidókat érje az a szerencse vagy szerencsétlenség, hogy nevük egyetlenegyszer se kerüljön a Közlönybe, kissé különös. Igy Aranyi-Goldner Károly, Csemegi-Nascher Károly, Grosz Henrik, Hollaender Leo, Neumann József, Reinfeld Dénes Dániel és Tausz M. volt honvédőrnagyok neve nincs meg a Közlönyben. E rangu összesen az egyetlen Dallos (Singer) Elek, kinek neve bejutott a Közlönybe. Pedig sajátságos, hogy Csemegi Ignác századosé ott van, de Károlyé nincs. Ennek a magyarázata az, hogy Csemegi Károly sohase volt honvéd-őrnagy, hanem nemzetőr s nem tartozott a kombattans elemhez. Aradon minden éltesebb ember emlékszik rá, hogy a kis „Csemegáj" az ő nagy kardjával milyen furcsa figura volt és mennyi guny tárgya; viszont azonban hálásan ismeri el mindenki róla, hogy az aradi foglyokhoz pénzt, ételnemüt, ruházatot oly ügyesen bejuttatni senki sem tudott, mint épen a kis „Csemegáj", a hogy őt városszerte nevezték. Hogy is volna képzelhető, hogy Csemegit, mint volt honvédőrnagyot, Haynau Aradon szabadon járni-kelni hagyta volna s eltüri, hogy ez a könyöradományokat becsempészsze a várba a hadi foglyokhoz. A nemzetőröket azonban se Haynau, se más osztrák katona nem tekintette katonáknak s a hadügyminiszter is csak olyan helyi rendőrfélének nézte őket, mit az is bi-

zonyit, hogy a Közlönyben elégszer fordul elő kinevezés, hogy egy nemzetőrszázados honvédhadnagygyá kineveztetik.

A többi „őrnagyot“ illetőleg van a Közlönyben Neumann Samu és Mór, de nincs József; van Hollaender Gyula és József, de nincs Leo; van mindenféle Grosz, csak éppen Henrik nincs; van Dénes Lajos, de nincs Dániel; van Reinhard, Reinhold, Reinde, sőt Reinchard Jakab is, de nincs Reinfeld Dániel; van Tausz Imre, de nincs Tausz „M.“, kinek nevét se tudja a szerző, de őrnagygyá kinevezi.

A könyv 174—178. lapjain előforduló zsidó honvédtiszti lajstromnak tehát ez eléggé kritikája lehet: nyolc „őrnagy“ közül egyetlenegy igazolható a hivatalos lappal. A többi közül lehet, hogy valamivé ki volt nevezve egyik-másik, de kineveztetésük a hivatalos lapba nem került bele, pedig négyszer-ötször lett volna alkalmuk erre. Hogy pedig a hivatalos lap, minden gyarlósága mellett is, mégis csak eléggé rendben ment a kinevezések közzétételét illetőleg, bizonyitja az, hogy némely feltünőbb név után kutatva, azok közül megtaláltam pl. Csemegi Ignácot, Bettelheim-Gajári Antalt (a Gajári Ödön s Géza apját), Ballagi Károlyt, a fennebbi Groszokat, Neumannokat, Hollaendereket, stb. — Mért éppen csak az „őrnagyok“ maradtak ki?

Még furcsább dolgok azok a „magánértesülések“ és kritika nélkül átvett adatok, melyek mellett Jókai tanubizonyságoskodik. Pedig ezeket így „per Bausch und Bogen“ igazaknak jelenteni ki igen lelkiismeretlen dolog s csak azzal menthető, hogy Jókai nem olvasta a könyvet kéziratban, hanem szivességből vagy más szempontból odaadta nevét e nagy valótlanságra. Ő, ki az események közvetlen szemlélője volt, bizonyitja a zsidók forradalmi vitézségét. Már most e legujabb mondása hogy vág össze 1875-ben kiadott „Forradalom alatt irt művei“ másik állitásával, mely a 210. lapon olvasható eképpen:

„A történelmi igazsághoz való ragaszkodásból megjegyzem, hogy én bizony az egész harc alatt puskával semmiféle hőstettet nem követtem el. Boldogult jó apám is inszurgens hadnagy volt a napoleoni hadjárat alatt; volt egy kedvenc fringiája, a miről egyszer azt kérdezém tőle: „Édesapám, vágott-e le azzal sok franciát?“ Mire az én lelkemapám azt felelte: „Fiam, ha odajött volna hozzám, bizony levágtam volna.“ Ez volt az én harci devisem is.“

Jókai még atyjánál is nagyobb hős volt, mert ő hozzá eljött Budapestre Windischgrätz, le is vághatta volna, ha bevárja, de ő hősileg eltakarodott Debrecenbe, hogy ne kelljen a császárt megfosztani az ő kedves Windischgrätzétől.

Azt mondhatnám, hogy nincs hozzá semmi közöm, ki mint gondolkozik saját bőre becses voltáért, mikor „hí a haza“ (habár annak, a ki március 15-én a nemzetet a forradalomba belevinni segitett, a folytatásnál is ott lenni erkölcsi kötelessége lett

volna, a mint Petőfi, Vasváry és mások el is hullottak a csatatéren), de ha egyszer valaki az apai fringiát jól eldugva, szoknyák mögé menekül, ne tegyen mások haditényei mellett tanubizonyságot, mert akkor hamisan esküszik. Már pedig Bernstein könyvében olyan adatok is vannak, hogy ez és ez a zsidó honvéd vitézségeért „nagy aranyérmet kapott“, holott köztudomásu, hogy sem a magyar kormány, sem egyes hadvezérek más kitüntetést nem osztogattak, mint a piros szalagra tüzött kis koszorut, a II-od és III-ad osztályu „katonai érdemrendet.“ Ezenkivül adtak pár huszast, néha körmöci aranyat, azaz pénzt, de aranyérmet soha és senkinek. Pedig Bernstein rabbi könyve szerint még parancsnokok is (mint egy Weisz Ágoston nevü) kaptak volna aranyérmet, a fönnebb emlitett „nyug. főhadnagy ur“ közlése szerint pedig egy aradi zsidó honvédhadnagy és tüzér. Sajátságos véletlen ujra, hogy a számos Weisz között a Közlönyben megint csak Weisz Ágostont nem találom, pedig van ott Ferenc, Jakab, József, Sándor, stb. Hasonlag egész forradalmi irodalmunkban nyoma sincs az aranyérem osztogatásának másutt, mint az érdemes rabbi ur könyvében sohasem katonáskodott „nyug. főhadnagy urak“ adatai nyomán.

*

Nevezetes tünemény Bernstein ur könyvében, hogy minden névtelen tettet zsidók hajtottak végre a forradalomban. Igy Bátori Schulz Bódog dandárnok emlékirataiban (54. lap) irja, hogy őt a Tápió patakból két fő- és egy altiszt a 19. szepesi zászlóaljból huzták ki. Kéri, hogy jelentkezzenek ezek, ha még élnek. Ez 1870. történt. Bátori rég meghalt már, midőn egy Hoffmann Adolf nevü nyiregyházi izraelita előáll 1884-ben, hogy ő huzta ki a tábornokot a folyóból. Az 1849. februáriusi aradi utcaharc alatt elesik a rácok vezére, Jovanovics; Bernstein könyve rögtön tudja, hogy azt egy zsidó pincér lőtte agyon. Az ilyen élelmességet már rosz néven se lehet venni tőlük. Hiszen a március 13-iki bécsi utcai harcban elesett Spitzer Henriket is rögtön megtették a „szabadság első áldozatának“, holott, mint b. Helfert osztrák történész és a többi összes keresztény forrásmű egyértelmüleg elismeri, a véletlenül odakerült fiatal Spitzer később esett el, igazán véletlenül arra tévedt golyó által találtatva; az első áldozat azonban a hetvenkét éves ősz Fürst ecetgyáros volt, kinek mellét furta át az első golyó s kit a hidászok aztán puskatusával vertek agyon. Igen érthető, hogy a közvélemény is szivesebben fogadott el első áldozatul egy tizennyolc éves diákot, mint egy vén ecetgyárost, az igazság azonban az, hogy Spitzer később hullott el, mint Fürst s mindkettőt csak a kiváncsiság és nem a hősi elhatározás vitte a katonaság elé. A mi a magyar forradalom kezdetén szerepelt zsidóságot illeti, erre nézve a források megegyeznek, hogy március 15-én, midőn még rizikóval járt az ügy, a kis Horn-gyereken kivül

egyetlen izraelita sem „özönlött oda“, a hol esetleg baj lehetett volna. Később azonban, midőn a nemzet leghiggadtabbjai is beállottak nemzetőröknek, a pesti zsidóság is előállott és Fekete Antal két külön századot képezett belőlük. E zsidó-századok szereplését csak Degré „Visszaemlékezései“ II. kötetében találom meg egyetlenegyszer, midőn éjjeli szolgálatot teljesitenek és szörnyen fáznak. Ugy látszik, hogy e századok aztán teljesen elolvadtak, mert nyomuk vész a forradalom történetében. Kimutatható ott minden különleges csapat, pl. a „bécsi légió“, a „pesti csatár“-zászlóalj, a különböző önkéntes zászlóaljaknak mind van nyoma, csak a két zsidó-századálik kámforrá, midőn Jellacsics közeledik Pest felé. Ugy látszik, java része belépett a honvédségbe, a többi pedig békésebb foglalkozásra tért. E hősi csapat tehát kevés dicsőséget hozott a budapesti zsidóságra s maga a lelkes apologéta Bernstein rabbi se képes további hőstetteiket kimutatni.

A zsidó honvédek haditetteit általában elfelejté följegyezni a krónika. Pedig nem mondhatni, hogy iránt uk ellenséges hangulat uralkodott volna. Ellenkezőleg. A kor irányát a testvériség és vallási egyenlőség eszméi szabták meg; az általános szabadság kivivása ép ugy lelkesithette a zsidókat, mint a többi honpolgárt. Nem állitom, hogy minden lapot átnézhettem volna a magyar Makkabeusok hőstetteinek kifürkészésére; de Bernstein könyvének idevágó részletei is csupa „magánértesülések“,

vagy utólagos szóbeli mende-mondák és a kilencvenes évek hirlapirodalmának költeményei. Bizonyos, hogy a zsidó honvédeknek nagyrésze ép ugy megtette kötelességét mint a többi, de hogy kiváló haditényt hajtottak volna végre, azt egyikre se lehet ráfogni. S hogy a „magánértesülések“ menynyire megbizhatatlanok, azt fennebb is kimutattam, de ezenkivül a forrást sem adván a szerző, szóba se jöhetnek a történelmi kritika előtt.

Hogy szerző az egykoru irodalmat nem használta fel lelkiismeretesen, erre igen sok példát mondhatnék. Ferditések feles számban fordulnak elő művében, hogy azokból hitsorsosaira dicsőséget magyarázzon ki. Igy Ballagi Károly volt főhadnagyot mindig zsidónak mondja, holott ha a Közlönyt szorgalmasan átnézi, láthatja annak 1848-iki 38. számából (jul. 17.), hogy mint református tanárjelöltet ösztöndijjal küldi ki a közoktatási miniszter külföldre. E kiküldésből ugyan semmi se lett, de talán bizonyit annyit, hogy a református tanárjelölt nem volt zsidó. Mogyoródy ezredes is ugyan nagyot nézne, ha Kaiser Adolf neve miatt Bernstein által zsidónak lefoglaltatván, nevével e könyvben találkozik. S mennyire illetéktelenül osztogatja szerző a tiszti rangokat hitsorsosainak, bizonyitja az is, hogy Helfi Ignácot is, mint volt honvédhadnagyot szerepelteti, holott a jeles „palatinus“ sohasem volt honvédtiszt.*

* Mennyire tudja Jókai a forradalmi korral kapcsolatos eseményeket, melyek mellett oly fennen tesz tanubizonyságot, bizonyitja a

Hasonlag igen érdekesek a megdöbbentő tudatlanságról tanuskodó megjegyzések, melyeken a hozzáértő különben igen jól mulathat. Ilyenek pl. 318. lap: „Fraynd lengyel zsidó... Áttérve a mohamedán vallásra... 1850-ben Boszniában működött és mint pasa, alezredesig fölvitte.“ Pasa — tábornok; tehát mint tábornok alezredesig fölvitte! Gyönyörü fogalmak! Reményi Ede mint Görgey segédtisztje szerepel Bernstein könyvében; Róth Mátyás nevü doktor volt szerinte „a szabadságharcban a tábori orvosi kar főigazgatója“, holott ha ilyen egyáltalában lett volna, ez vagy dr. Obonyai János, vagy dr. Flór Ferenc lenne; Jellacsics és Móga közötti fegyverszüneti tárgyalásoknál „magyar részről egy abonyi zsidó, Fispán Ignác is szerepelt mint parlamentair“ (141. l.); a lovasságnál volt főszázadost (erster Rittmeister) őrnagynak hiszi, stb., stb.

Fejezeteket tölt be szerző annak bebizonyitásával, milyen jó hazafiak voltak a 48-as zsidók, minő nagy hasznot tettek a nemzeti ügynek hirhordással, tudósitásokkal, kémkedéssel, stb. Idéz több nagynevü embert, kik elismerőleg szólanak zsidó vallásu honfitársaink ebbeli működéséről, viszont Haynau és Windischgrätz s az osztrák vezérek birságpénzeit és egyéb zsarcolásait is erre viszi vissza.

Tagadhatatlan, hogy a zsidóknak az ily fajta mű-

»Nemzet«-ben nemrég megjelent két Kossuth-levélhez tett megjegyzése, midőn Kossuth gyermekei nevelőjének Helfi Ignácot teszi meg — Karády Ignác helyett.

ködésre kiváló tehetségük van s az bizonyos, hogy mindkét félnek igen jó szolgálatot tettek a magyarországi zsidók, a szerint, a mint az jobban kifizette magát. Hagyjuk itt egészen ki a játékból a hazafiságot, mert ez tiszta üzleti kérdés volt. Annak a félnek voltak jó kémei, a melyik jól fizetett s e kémek legnagyobb része zsidó volt. Azok a Jókai képzeletében élő Salamonok és Sipulusz-Beöthy-féle „Krausz bácsik“, kik az egész forradalmat csinálták, ezek mesébe való dolgok, miknek magát történeti műnek mondó könyvben helyet foglalniok nem szabad.

Mit mond e dologról a Bernstein által dicsért egyik zsidó iró, Max Schlesinger az ő „Aus Ungarn“ c. jeles kis művében? Lássuk csak a 99-ik lapot:

„Wohl hat Windischgrätz seine Spione nur mit fünf Gulden belohnt, wenn sich welche im Hauptquartier einfanden...“ stb. (Bizony csak öt forintjával fizette Windischgrätz a kémeit, ha ilyenek kerültek a főhadiszállásra), a miért bizony nem szivesen teszi kockára életét a kém. Egy oldalon a biztos akasztófa, más oldalon öt forintnyi mesés dijazás, aligha csábit kémkedésre. S ugyanazon lapon jegyzetben elmondja Schlesinger egy kém esetét, kit a kápolnai csata után hetekig tartó kémszolgálatai után száz frttal dijazott Windischgrätz; a kémnek azonban beigazolt százhusz frt készkiadása volt s csak hosszas utánjárással kapta meg husz frtnyi kiadása megtéritését.

S ennek dacára is sok zsidó kém szolgálta az osztrák ügyet a magyarság ellen. A budai ostrom-

ról szóló félhivatalos osztrák munka 30. l. ott találjuk azt az ismert zsidókémtipust, a ki mindkét résznek szolgál jó pénzért, mig végre a magyarok agyonlövik árulásáért.* De még nagyobb bizonyságot tesz a zsidó kémek számáról az a lajstrom, melyet az osztrákok hivatalosan állitottak össze a magyarok által igaztalanul kivégezett egyénekről, hogy ezzel saját eljárásukat mentegessék. Ha itt a zsidók a magyarok kémei lettek volna, bizonyára nem a magyarok lövik őket agyon, hanem az osztrákok s e nevekkel nem dicsekszenek el épen ők.

E ritka kis füzetnek cime magyarul ez: „Jegyzéke a magyarországi felkelő kormányzat alatt hadi vagy rögtönitélő biróságok által kivégeztetett, vagy itélet nélkül lemészárolt egyéneknek« s 1850-ben jelent meg Bécsben, a cs. kir. államnyomda által nyomatva. Ebből azon egyéneket, kiket a jegyzék maga is zsidóknak nevez, kiemeljük:

„29. sz. Bálint nevü kuvaszinci, aradmegyei zsidó, ugyanott 1848. okt. 26-án fegyveres ellenállás miatt golyó által végeztetett ki.

„105. Lengyel Bernát, izr. Marcalon (Somogymegye) a népfölkelők által megöletett.

„109. Brayer Jakab, izr. komárommegyei Zerdahely községből 1849. áprilisában nehány Hunyadi-

* „Ez intézkedésből is kiviláglik Hentzi tábornok urnak szilárd meggyőződése, hogy a vár biztos felmentése kilátásban van, mely hitben őt egy zsidó kém is, ki mindkét félnek szolgált s később a felkelők golyói által érte végét, megerősité.“ (Die Vertheidigung der Festung Ofen . . .» etc. Wien, 1893. 30. l.)

huszár által kihallgatás nélkül megöletett, mert Szilasról rögtön Ekecsre futott, a mint a huszárokat megpillantotta s ezért gyanus volt előttük.

„126. Egy bizonyos Khon kivégeztetett, mert két lopással gyanusitották.

„121. Haszlinger Lipót, pesti izr., a haditörvényszék által halálra itéltetett, mert a magyar sereg által kémül kiküldetvén, oda nemcsak vissza nem tért jelentéssel, de az osztrák seregnek megjelentette, hogy Linnert pékmesternél a magyar kormány 800 frtot hagyott, melyet aztán a császári sereg el is kobozott.« Mennyi bün e pár sorban!

Ezeken kivül sok oly név van a jegyzékben, melynél a „zsidó“ jelző nincs kitéve, de zsidó-voltuk igen valószinü. Ilyen a 76. sz. „D. (Dávid?) Fuchs, a 71. sz. „Ignác Groszmann, liptói születésü“ 72. „N. Moisch,“ a 101. számu „Wilhelm Mayer, budapesti zálogházi szolga“, egy csomó Jákob, Izsák, Jefta, kiknek vallása nincs jelezve, de kiket kémkedésért vagy fegyveres ellenállásért lakoltattak a magyar csapatok. Ezeken kivül több zsidó kémről van magántudomásom: egyiket Forró Elek ezredes akasztatta fel, a másik Ivánka Imre kiszabaditásáért felvett 10.000 frtért, melyet kicsalt a kormánytól, kapta meg érdemelt jutalmát, a bitófát. S az én „magánértesülésem“ kissé más forrásu, mint Bernsteiné, mert a Forró által eszközölt kivégeztetés történetét Antos Jánostól tudom, kinél Forró élete három évtizedét tölté el haláláig, a másikat pedig Ivánka

Zsigmondtól, kit az osztrák kormányzat e 10.000 frtért felelősségre is vont. Ez összeg egyébként az állami számadások között több izben szerepelt; Duschek államtitkár fizette ki ezt Ivánka Zsigmond előtt annak a Khonnak, ki ezzel a hazát a legszorultabb napjaiban (1849. januárisban) csalta meg.

A mi a „haza oltárára tett áldozatokat" illeti, itt Bernstein rabbi azt iparkodik kimutatni, hogy a zsidók vetekedtek e részben a keresztény hazafiakkal. Egyik hitközség ennyi pénzt, a másik ennyi lat ezüstöt adott. Persze az ilyen ezüstadomány együttvéve sem ér föl két-három magyar mágnáscsaládnak 6—7 mázsányi ezüstjével, melyet azok hivalkodás nélkül tettek le a „haza oltárára," de az is tagadhatlan, hogy a zsidók fontos jogokat követelvén a törvényhozástól, ennek fejében jó hazafiságot tettleg bizonyitaniok is kellett. Hogy aztán az egyesek igen megerőltették volna magukat, azt már szerző sem igen állithatja, habár e részben is, a hol lehet, korrigál egy kicsit a hivatalos adatokon. Ilyen pl. ama kis tollhibája, hogy „Hercberg Simon pesti nagykereskedő 1849. május 28-án a magyar alkotmányra felesküdt 33 fogolynak fejenként husz forintot adott," holott a hivatkozott Közlöny számában csak tiz forint van, s azon tévedése, hogy máj. 21-ét ő „a harc vége felé"-nek tartja, holott május 21., Budavár bevétele, a magyar ügy legmagasabb hulláma, tehát Hercberg ur szentül lehetett ama hitben, hogy most már győzhetetlen a magyar.

A részletes adakozások igen érdekelvén, elővettem Győr város adakozásának hivatalos kimutatását s kerestem benne a zsidók adományait a haza javára. Az első lapon 74 adakozó között nevéről itélve csak két zsidó van: Schiffer Ignác, ki 40 krt és Stern Samu, ki 2 frtot adakozott; a másodikon 76 adakozó között Stern Márkus szerepel 2 frttal; a harmadikon Schönberg Adolf 5 frttal s Gindlstrasser Lipót 12 krral (ez utóbbi azonban aligha zsidó; a negyediken Mendl Ignác 20 krral és igy tovább. Az összes győri zsidók adakozásai nem rugnak fel 50 frtra a 13,803 frtnyi adományból. Ellenben, midőn arról van szó, hogy a természetben adományozott tárgyakat ki vegye meg olcsón, ott már a zsidók szerepelnek. Az 1848. junius 15-én tartott árverésen az 1—3. számu három pár uj cipőt Löwy Dávid veszi meg, párját 26, 32 és 37 krajcárjával, vesz ugyanő ezüstkupaku tajtékpipákat à 1 frt 13 kr. Vásárol ott Blum Náthán aranyos mentőkötőt 3 frt és 13 krért, aranyos övet, ezüstös kardokat, vesz Wolf Izsák 12 drb. cinedényt 15 font sulyut 5 frtért, Neufeld Lipót pipát és buzát, stb., stb. E jeles üzletemberek neveit hiába keressük az adakozók között, hol pedig elvétve akad magyar név, csupa német polgár az ottani lakós: Smikli, Bugli, Hektliné, Tinogli, Stadli, Stanfli, Smigl, Hoffinger, Krenwalt, stb., stb., igazi Kraxelhubernevek, de mindegyik megnyitja erszényét az adakozásra.

Érdemes volna Bernstein könyvének egyéb részleteire is kiterjeszkednem, de akkor egész könyvet kellene irnom róla. De azt hiszem, felesleges munkát végeznék ezzel; az elfogulatlan olvasó igy is látja, hogy e történeti művel legfeljebb befüteni lehet, egyéb haszna nincs. Mert a hol minden téren csak a ferditések, a félrevezetések, szépitgetések találhatók, az igazság pedig sehol sem, ott ne beszéljünk történetirásról.

A zsidók 1848. március elején nem vettek részt a magyar szabadságharci mozgalomban, mert még nem tudták, hova dől az. Mikor látták, hogy a többség, a nádor, sőt az uralkodó is ez oldalon van, csatlakoztak a többséghez. Midőn a harc kitör, megoszlanak: nagyobb részük a császárhoz szit, a kisebb hiven megmarad a nemzeti ügy mellett. Némelyik mindakettőt szolgálja, mig fel nem akasztják. Az osztrákok győzedelmével nagyobb részük ujra hü alattvaló lesz (érdekes példa erre a pozsonyi hitközség vérlázitó átokformulája, melyet a magyarok ellen kibocsát), a jobban kompromittált rész pedig kibujdosik. Egyszóval a zsidóság hü marad önmagához e válságos időben és faji jellemét, a megalkuvást, a többséggel tartást és az erre vonatkozó vallásos tantételeket ekkor se tagadja meg. Ez az igazság, melyet elcsavarni semmiféle pártiratnak nem sikerült.

Dr. Kaciány Géza.

